

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Man kan vara hund och katt också, man får välja...”

-En kvalitativ studie av barns reflektioner kring lek och lärande i förskola och skola

Författare: Andersson, Karin

LAU370 Examensarbete, 15 poäng

Handledare: Alvestad, Torgeir

Examinator: Simeonsdotter Svensson, Agneta

Rapportnummer: VT11-2920-001

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: ”Man kan vara hund och katt också, man får välja...”-en kvalitativ studie av barns reflektioner kring lek och lärande i förskola och skola

Författare: Andersson, Karin

Termin och år: VT 2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Alvestad, Torgeir

Examinator: Simeonsdotter Svensson, Agneta

Rapportnummer: VT11-2920-001

Nyckelord: lek, lärande, skola, förskola, vänskap

Sammanfattning

Mitt syfte är att ta reda på förskole- och skolbarns erfarenheter av lek och lärande. Frågorna jag har undersökt är: Vad säger barn om sin egen lek? Vad säger barn om sitt lärande? Finns det någon skillnad på vad barn i förskola och skola har för erfarenhet av lek och lärande? Som metod använder jag mig av en kvalitativ samtalsintervju när jag intervjuar barn i åldrarna 3,5-6 år i förskolan och 10-11åringar i en fjärde klass. Därefter analyserar jag barnens svar utifrån relevant litteratur om lek och lärande utifrån ett sociokulturellt perspektiv och även utvecklingspedagogiskt perspektiv. Jag ser ett resultat som tyder på att barns lek och lärande sker i samspel med andra barn och vuxna. Erfarenheter av lek och lärande ser olika ut i förskola och skola. Leken är frivillig och anpassad till tid och rum i förskola och skola. Genom att lyfta barns tankar kring lek och lärande kan vi se att ett synliggörande av barns lärande är viktigt. Det betyder att lärare behöver dokumentera barns lärande för barnens skull. Slutligen visar resultatet även att rum för lek är viktigt och att vänskap är av stor betydelse för barns lek och lärande.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Bakgrund	1
Disposition	2
Syfte och frågeställningar	2
Teoretisk anknytning	2
Sociokulturellt perspektiv	2
Utvecklingspedagogiskt perspektiv.....	3
Tidigare forskning	4
Barns lek.....	4
Vänkskapsrelationer kopplat till lek och lärande	5
Barns lärande	5
Styrdokument	6
Lpfö 98, reviderad 2010	7
Lgr 11	7
Metod/Material	7
Datainsamlingsmetod	7
Samtalsfrågor	8
Bearbetning av intervjumaterial	8
Forskningsetik	8
Urval.....	9
Tillförlitlighet	9
Tillvägagångssätt.....	9
Resultat och Analys	10
Förskolebarns reflektioner kring lek	10
Vänskapens betydelse i förhållande till lek.....	11
Kan man lära sig något tillsammans med andra barn och vuxna?	13
Skolbarns reflektioner kring lek.....	15
Skolbarns reflektioner kring lärande	17
Vad säger skolbarn om skillnader på att leka och lära?	20
Skillnader på lek och lärande i förskola och skola.....	21
Lek.....	21
Lärande.....	21
Slutsatser/Diskussion	22
Vad säger barn om sin egen lek?.....	22
Leken är frivillig.....	22
Erfarenheter och fantasi	22
Leken i tid och rum	23
Vänskapens betydelse för lek.....	23
Vad säger barn om sitt lärande?	23
Lek är roligt, att lära kan vara roligt.....	24
Skillnader på lek och lärande i förskola och skola.....	25
Förslag på fortsatt forskning	25
Metoddiskussion.....	25
Relevans för läraryrket	25
Källförteckning	27
Tryckta källor	27
Internetkällor	28
Övriga källor	28
Bilagor	29

Bilaga 1	29
Bilaga 2	30

Inledning

”1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.”

(www.barnombudsmannen.se) Lek är alla barns rättighet enligt FN:s Artikel 31 i barnkonventionen.

Då leken är ett viktigt inslag även i förskolans och skolans läroplan är det intressant att ta del av barnens reflektioner kring lek och lärande. Dessa är betydelsefulla begrepp som återkommer gång på gång både i Lpfö 98, reviderad 2010 och Lgr 11. Jag anser därför att det är relevant att undersöka barnens syn på dessa begrepp. Syftet med studien är alltså att försöka få fram kunskap om hur barn ser på sin lek och sitt eget lärande.

Ett av målen i Lpfö 98 är att barnen i förskolan ska utveckla sin egen skicklighet i att leka och lära (Skolverket, 2010a:11). Det att leken och lärandet står skrivna i samma mål tyder på att dessa begrepp är något som hänger ihop när det gäller de yngre barnens lärande.

Pramling Samuelsson och Sheridan resonerar kring lek på följande sätt:

Det går därför knappast att skilja lek från lärande. I leken utforskar barn sin omvärld, bearbetar intryck och erfarenheter och kommunicerar med andra. I leken upptäcker barn också sina förmågor och intressen. Genom leken utvecklas barn socialt, känslomässigt, motoriskt och intellektuellt. Lek och lekfullhet bör därmed ses som en betydelsefull dimension i allt lärande. (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2006:83)

Med dessa ord om lek och lärande vill jag starta mitt eget arbete. Jag tycker att Pramling Samuelsson och Sheridan målar upp en rik och angelägen bild av det som de flesta barn är mitt uppe i just nu. I detta arbete har jag valt att utgå från ett sociokulturellt perspektiv men även ett utvecklingspedagogiskt perspektiv då jag anser att dessa uppfattningar om lek och lärande är spännande.

I Lpfö 98 (reviderad 2010) förekommer begreppen lek och lärande om vartannat. I den nya läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr11, förekommer lekbegreppet endast vid två tillfällen, men lärandebegreppet är vanligt förekommande. Detta är intressant i förhållande till min studie som bygger på samtalsintervjuer med barn i skola och förskola. I läroplanen för skolan, Lgr11, understryks hur viktig leken är för barns lärande men den får inte alls samma plats som den får i förskolans läroplan, Lpfö 98 (reviderad 2010). Det är ingen tvekan om att den är betydelsefull för lärandet för barn i de tidigare åldrarna man kan därför fråga sig varför den inte är särskilt omskriven i Lgr11.

Bakgrund

Intresset för barns lek har alltid funnits där från att jag själv en gång långt tillbaka i tiden började leka. Under min inriktning ”Kultur och språk” på lärarprogrammet synliggjordes delar som var kopplat till skapande och gjorde leken än mer intressant för mig. Av den orsaken att det handlade om lek i förhållande till språk, fantasi och kreativitet.

Under min verksamhetsförlagda tid i en skolklass numera fjärde klass har barnen ofta frågat, när är det rast? Eller kan vi ha ”fritt” nu? Jag har undrat varför denna tid är så viktig för barnen och om leken är en bidragande faktor till detta. Under min verksamhetsförlagda tid i förskolan har jag fått uppleva många spännande lekar med eller av barnen. Jag såg barn som inte kunde leka och vad det kunde få konsekvenser när de inte fick hjälp från pedagogerna. Vad är det då leken har att erbjuda? Jag som blivande lärare är intresserad av att se samband mellan lärande och lek och då vill jag såklart höra barns tankar om lek och lärande i förskola och skola. Det är enligt mig barnen som har svaren. Är leken kopplat till lärande? Vad säger barnen? Under min verksamhetsförlagda utbildning samt som vikarie i förskola och

grundskolans tidigare år har jag som nämnt tidigare stött på barn som har svårt för att leka. Men än vanligare barn som leker tillsammans och är mästare på detta.

Disposition

Jag har i föregående stycke gett en inledning och bakgrund till detta arbete. Därefter följer mina frågeställningar och mitt syfte. Jag har sedan valt att ha en teoretisk anknytning där jag tar upp det sociokulturella perspektivet och det utvecklingspedagogiska perspektivet på lek och lärande. Sedan kommer jag presentera tidigare forskning och styrdokumenterna Lpfö 98 (reviderad 2010) och Lgr 11. Därefter kommer min metod/material del där jag tar upp datainsamlingsmetod, samtalsfrågor, bearbetning av intervjumaterial, forskningsetik, urval, tillförlitlighet och tillvägagångssätt. Efter metoddelen kommer min resultat- och analysdel som hänger ihop. Sedan följer mina slutsatser och diskussion. I slutet finns en källförteckning på samtliga källor och bilagor med intervjufrågor.

Syfte och frågeställningar

Syftet med mitt examensarbete är att ta reda på förskole- och skolbarns erfarenheter av lek och lärande.

Mina forskningsfrågor är:

- Vad säger barn om sin egen lek?
- Vad säger barn om sitt lärande?
- Finns det någon skillnad på vad barn i förskola och skola har för erfarenhet av lek och lärande?
- Vad säger barn om vänskapens betydelse för sin lek och sitt lärande?

Teoretisk anknytning

Sociokulturellt perspektiv

"Det sociokulturella perspektivet lägger vikt vid att barnet föds in i en social värld som är utformad via historiska och kulturella processer och som har existerat före barnets födelse och kommer att bestå efter dess död." (Hundeide, 2006: 5, Förord) Det sociokulturella perspektivet visar till att barns utveckling inte enbart är en process som försiggår i barnets inre, utan även process som påverkas utifrån kulturen och barnets omgivning. Men utvecklingsperspektivet är inte något som läggs åt sidan utan den sociokulturella teorin står för ett ytterligare perspektiv när det gäller barns utveckling nämligen den som kulturen formar. Den sociokulturella teorin bortser inte från barnets inre process i utveckling men vill lägga till kulturens betydelse på utveckling (Hundeide, 2006: 6-7, Förord).

Barn lär genom lek med människor i dess omgivning. Begreppet mediering är ett relevant begrepp inom den sociokulturella teorin och dess betydelse i det här fallet är att barnets omgivning redan har tolkats alltså att är omgivningen förtydligad. Barn föds in i vår värld där vissa kulturella redskap redan existerar och dessa har redan använts för att förstå världen omkring dem. Medierade verktyg är av både fysisk och språklig karaktär (Säljö, 2000:66).

”Mediering innebär att vårt tänkande och våra föreställningsvärldar är framvuxna ur, och därmed färgade av, vår kultur och dess intellektuella och fysiska redskap (Säljö, 2000:81).

Barnet lär genom att det tolkar sin omgivning med hjälp av vuxna eller andra barn i dess närhet, men även med hjälp av fysiska och språkliga verktyg. Lärandet uppstår genom leken i kontakt med andra människor. Det är på så sätt människor i omgivningen mer eller mindre bestämmer vilket beteende som främjas under uppväxten. Ett sociokulturellt perspektiv på lärande innebär att kunskap sker i samspel mellan människor. Lärande sker först genom social interaktion mellan människor och därefter på individnivå. Det sociala samspelet mellan människor är alltså avgörande för lärandet hos varje enskild person. (Säljö, 2000)

”Vi lär oss helt enkelt att uppmärksamma, beskriva och agera i verkligheten på det sätt som omgivningen tillåter och uppmuntrar”(Säljö, 2000:66)

Kulturen där det sociala samspelet uppstår är alltså grunden till lärande, men individen är en del av denna och därför en viktig medspelare i lärandet. Det lilla barnet formas av sin omgivning och utvecklas därefter. Det går dock inte att skilja på individens utveckling och dess sociala miljö då dessa går hand i hand. Därför vill jag här näst även ta upp ett utvecklingspedagogiskt perspektiv.

Utvecklingspedagogiskt perspektiv

Enligt Doverborg och Pramling Samuelsson (1999) handlar utvecklingspedagogiken om att barnen ska lära sig att förstå sin omvärld med hjälp av läraren. Syftet är att pedagogiken ska medföra att barn utvecklas. Barnens utveckling är inte åldersbaserat utan utgår från individen. Pedagogiken lägger stor vikt på kunskap hos läraren om hur barn alstrar nya erfarenheter. Läraren kan påverka individens fortsatta utveckling genom en reflekterande och målmedveten pedagogik, detta i samband med förståelsen för hur barn tillägnar sig nya kunskaper. Det handlar om att skapa ett intresse för att lära och att frambringa betydelse för lärandet. Det handlar om att få barn intresserade.

Enligt Johansson och Pramling Samuelsson (2007: 25-29) kan man i leken se spår av vad barnet befinner sig i sin pågående läroprocess. Leken blir då en central förutsättning för att få syn på lärandet.

Lek och lärande är oskiljbara i barns värld och borde därför också vara det i pedagogik för tidigare åldrar, eftersom barn från livets början är lekande lärande individer som är riktade mot sin omvärld för att försöka erövra en förståelse och ett kunnande i denna.” (Johansson & Pramling Samuelsson, 2007:28-29)

Johansson och Pramling Samuelsson (2007) tar upp lärandets objekt och lärandets akt. Lärandets objekt handlar i utvecklingspedagogiken om det som barnet ska lära sig. Alltså om den didaktiska frågan vad? Detta handlar om det som barnen behöver lära sig enligt läraren. Det är en fråga om vad barn lär eller enligt läraren bör lära sig. Men det är även det som läroplanen säger att barnen ska lära sig. Lärandet och leken är viktiga ingredienser i det utvecklingspedagogiska perspektivet. Den utvecklingspedagogiska synen på lärande utgår från att pedagogen ska ha barns perspektiv som utgångspunkt. Lärandet ska ses utifrån ett barns perspektiv och detta hänger samman med det att lyssna på barnet och som lärare ta in vad som är betydelsefullt för barnet. Lärandets akt handlar om på vilket sätt som barnet lär sig. Det handlar om ett antal olika vägar som leder till lärande. Det är upp till läraren att skapa lärandesituationer där barn kan lära utifrån till exempel experimentera och kommunicera.

Variation är ett annat relevant begrepp som Johansson och Pramling Samuelsson (2007) tar upp i förhållande till utvecklingspedagogiken. Det kan vara att läraren tar upp olika perspektiv på hur man lär sig och gör denna variation synlig för barnen. Genom att barnen i sitt lärande

först utgår från helheten när de lär sig vill de därefter undersöka delarna, innehållet i denna helhet och lär sig i samspel genom bland annat lek med andra barn och finner nya vägar och ser en ny helhet utifrån delarna som de undersökt. Det går alltså från helhet till del och slutligen till helhet igen. Barnen har på så sätt fått ökad förståelse och kunskap om något.

Det som också tas upp av Johansson och Pramling Samuelsson (2007) när det gäller barns lärande är vad som är meningsfullt. Detta kallar de för relevansstruktur. Barnet har lust att lära det som känns relevant för just det barnet.

Tidigare forskning

Barns lek

Inledningsvis vill jag ge en översikt av vad lek kan vara för något. Detta gör jag genom att ta upp olika teorier kring lek och för att visa att det finns olika sätt att förstå lek. Jag tänker inte svara på frågan vad barns lek är för något utan i stället resonera kring lekbegreppet.

Olofsson har forskat kring barns lek och menar att lek är en slags omvandling eller övergång från verklighet till en lekvärld som barnet bestämmer över. *”Att leka är att kunna transformera verklighet till något annat.” (Olofsson, 2003:11)*

Barnet kopplar bort verkligheten för att kunna gå in i leken, verkligheten finns där men barnet bär nu andra glasögon på sig. Efter övergången till lekens värld ser barnet världen genom lekens glasögon (Olofsson, 2003). Barnet riktar sin blick nedåt när det leker och det är de inre föreställningarna som styr leken. Leken styr därefter miljön kring barnet. Det är alltså de inre föreställningarna som styr omvärlden under leken. Vad t ex. en nalle får för roll i leken beror på barnets inre bilder. Leken uppstår i barnets tankevärld och är som ett slags tillstånd av frihet utan några som helst förpliktelser som hindrar denna. Det är en behaglig känsla som uppstår när leken är i gång och att denna känsla blir på så sätt uppmuntran för att leka och för att fortsätta leka (Olofsson, 2003: 17). Jag vill här poängtera att detta synsätt på lek naturligtvis inte hänger ihop med ett sociokulturellt perspektiv på lek men vill visa att forskning kring lek ser olika ut och att det finns många olika beskrivningar på vad lek kan vara för något.

Ett sociokulturellt perspektiv på lärande som tidigare nämnts handlar om att människan lär i samspel med andra och att kommunikation är en viktig del för att kunna lära sig något. Leken förklaras dock inte som en företeelse som försiggår enbart tillsammans med andra utan något som kan fungera som en individuell process, där fantasin och det kreativa skapandet går hand i hand. Hjärnan arbetar nyskapande och den förenar våra erfarenheter så att något nytt kan skapas. Leken ligger nära barns fantasi och är en skapande aktivitet som är sammanfogad med fantasin. Barns lek är en skapande process med fantasin involverad. (Vygotskij, 1995) Det som skiljer sig från Olofssons (2003) perspektiv på lek är att leken är något som kommer från erfarenheter utifrån. Enligt sociokulturell teori startar leken inte i barnets inre.

Vygotskij (1995) menar att barnet återskapar sina erfarenheter genom leken. Den blir på så sätt ett utlopp för kunskaper som barnet har i sin erfarenhetsbank. Detta är ett förlopp som grundar sig på fantasi och som en skapande aktivitet där fantasin blir förankrad i verkligheten. Dessa erfarenheter som bearbetas när barnet leker är ofta det som har upplevts tillsammans med andra barn eller vuxna.

Pramling Samuelsson och Johanssons (2007) studier är intressanta i anknytning till mitt syfte, som tidigare nämnts är att ta reda på vad förskole- och skolbarn har för erfarenheter av lek och lärande. Pramling Samuelsson och Johansson fokuserar kring lek och lärande och visar till studier där både barn och pedagoger intervjuats. Studierna som de redogör för är utifrån en utvecklingspedagogisk teori. Det här perspektivet innefattar bland annat barns lärande och utveckling men även pedagogens medansvar i detta. De yngsta barnens uttalanden om lärande

är sammanfattningsvis att lärande tillhör skolans värld. Leken tillhör därmed i första hand förskolans värld. Barnen talar om lärande som något man håller på med i skolan (Johansson, Pramling Samuelsson, 2007: 30-45).

Förskolebarnen som intervjuats i Pramling Samuelsson och Johanssons (2007) studie talar ofta om att leka som något som är roligt. Lära är något som man gör när man blir äldre, i skolan. De flesta förskolebarnen separerar på så sätt det att lära med det att leka. Även om majoriteten av de intervjuade barnen gärna vill hålla isär begreppen leka och lära så är det vissa barn som ser likheter mellan att lära och leka. Några skolbarn i studien ser däremot att man kan lära genom lek och att lärande och lek är nära förknippade. Det finns här en skillnad i hur förskolebarnen ser på lek och lärande och på hur skolbarnen ser på detta. En skillnad mellan skolbarnen och förskolebarnen är att de flesta skolbarnen har egna erfarenheter ifrån förskolan. Förskolebarnen har emellertid inga egna erfarenheter av skolan.

Lillemyr (2002) tar upp det han ser som typiskt för leken, som är att den oftast kopplas samman med barn och nöje, leka är även något barnen gör av fri vilja. Han är även inne på detta att barnet verkar ha en inneboende kraft att vilja leka. Dessa synpunkter är han inte ensam om att ha. Garvey (1990) har liknande kategorier som är typiska för leken men hon utvecklar detta genom att säga att dessa innehållsdelar som leken innefattar lika gärna skulle kunna vara innehållet av kreativt konstnärligt skapande. Hon anser även att vi måste se leken i förhållande till dess motsats och kontrast för att kunna avgränsa vad lek innebär (Garvey, 1990). Vi kan alltså få en förståelse av begreppet lek genom att se på sådant som inte är lek. Vygotskij är inne på liknande tankar om svårigheterna med att definiera begreppet och menar att lek speciellt inte endast går att definiera lek utifrån nöje. Leken har väldigt stor betydelse för barns utveckling (Vygotskij, 1981).

Vänskapsrelationer kopplat till lek och lärande

Greve (2007) har bland annat gjort studier om vänskap och vad barn kan lära utifrån vänskap. Hon skriver att barn lär av varandra och att detta inte går att jämföra med det barn lär tillsammans med vuxna. Hennes studier bygger på observationer av två-treåringar i förskolan. Vänskapsband förutsätter att de involverade parterna samspelar, alltså att vänskapsbanden är lika från bägge parter. Hon skriver att barn i vänskapsrelationer kan lära sig bland annat etik och kommunikation. I detta fall det rör det sig om jämnåriga barn. En stor del av vänskapsrelationen baseras på gemensamma lekar. I dessa relationer spelar det roll vilka som ingår i relationerna. Detta gör sig synligt då barnen innanför vänskapsrelationen beskyddar denna mot obehöriga, utomstående barn som inte är involverade i relationen. Vänskapsrelationen behöver inte bestå utav endast två parter utom det förekommer även det hon kallar triader. Greve skriver hennes studie ger en antydning till att barnen som hon studerat som är i en vänskapsrelation har mer fredliga konflikter än de som inte innefattar denna vänskapsrelation.

Barns lärande

Historiskt sett så har synen på barns lärande till en början varit något som handlar om att överföra kunskap till barnet. Lärandet hade då att göra med att kunskap kunde förmedlas till barn. Detta är ett behavioristiskt perspektiv på hur lärandet blir till, men detta synsätt saknade perspektiv på vad som skedde i barnets inre och det utvecklingspsykologiska perspektivet kom senare att bli intressant. Piagets utvecklingsteorier blev intressanta som innebar stadieteorier kopplat till barnets ålder men även lärande i förhållande till barnets omgivning. Utifrån Piagets tankar om utveckling uppkom ett ytterligare synsätt på barns lärande nämligen det sociokulturella perspektivet där kulturen och det historiska perspektivet spelar in på barns lärande (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2006).

Pramling Samuelsson och Sheridan (2006) talar om tre olika stadier i barns syn på sitt eget lärande. Det som kommer först är det stadiet där lärandet är kopplat till att utföra en aktivitet, det att göra något. Sedan kommer det stadiet då barnet kopplar att det att lära sig något handlar om att veta något. Därefter kan barnet prata om förståelse när det handlar om lärande. Det att förstå något handlar om att barnet kan fundera och reflektera kring vad det har lärt sig. Enligt Johansson och Pramling Samuelsson är barns syn på lärande i förskolan ofta förknippade med olika former av aktiviteter, det att göra och utföra en aktivitet av något slag. Det fanns även vissa barn som menade att de kopplade lärandet till det att ha kunskap om något. Hos skolbarn handlade begreppet om att de hör uppmärksamt på vad deras lärare säger. Skolbarnen i deras studie menar att lärande är något roligt. Barnen i studien är mellan fyra och nio år. Förskolebarnen i studien associerade begreppet lärande med något ansträngande och inte så roligt, det var snarare något som tog tid från leken. Lärande är något som sker barn emellan och mellan barn och lärare, det handlar om erfärande i en social interaktion mellan människor. (Johansson & Pramling Samuelsson, 2007).

Vygotskij har tagit fram teorin om att lärande sker utifrån den närmaste utvecklingszonen som också innefattar social interaktion. Den närmaste utvecklingszonen handlar om avståndet mellan barnets nuvarande prestationsnivå och barnets möjliga utvecklingsläge. Där barnet befinner sig nu och vad hon kan klara av med hjälp av en vuxen. Det behöver inte enbart innefatta en vuxen och ett barn utan kan även vara två barn varav det ena barnet har den erfarenhet och kompetens som krävs för att hjälpa det andra barnet. (Smidt, 2010)

Säljö (2000) vill poängtera att lärande inte bara handlar om det som är kopplat till skola och förskola. Lärandet är en ständigt pågående process som innefattar lärande i hemmet tillsammans med familjen, från att titta på tv, umgås med kompisar osv. Det är alltså inte begränsat till att ske i en institution som skolan. Kunskap kan även vara av negativ karaktär vilket ofta förbises, då utveckling och lärande är kopplat till något positivt. Det lärande som är tänkt ska ske i skolan behöver inte alltid ta form, lärandeintresset är en viktig del som hänger ihop med lärandet och det finns många andra miljöer som kan vara av större intresse där lärande kan ta form. Intresset skiljer sig ofta från person till person. Människor är lärande varelser och det går inte att helt avstå från lärande.

Leken är av stor betydelse för lärandet hos små barn, därmed är det inte sagt att allt lärande behöver vara kopplat till lek. Leken kan ses som en plattform där lärandeprocessen är i full gång (Lillemyr, 2002). Vad är det för typ av lärande som tar form på lekens plattform? Jo enligt Pramling Samuelsson och Sheridan (2006) stimulerar leken språket, fantasin och kreativiteten, men leken hjälper även till att utveckla social kompetens hos barn.

Innanför området utvecklingspedagogik har Asplund Carlsson och Pramling Samuelsson (2003: kap 9) gjort studier på barn och deras syn på lärande. Barnen som har intervjuats är mellan tre och åtta år. Det visar sig att de yngsta barnen i studien, treåringarna hade relativt svårt att berätta om sitt lärande. Långt mer än hälften av treåringarna svarade inte alls på frågan. Majoriteten av barnens svar i hela studien kopplar lärande till någon form av fysisk aktivitet, något man gör. Det är endast 8 % av åttaåringarna som kopplar lärande till det att förstå. De resterande barnen i studien tar inte upp lärandet i samband med förståelse.

Styrdokument

Jag har här valt att ta med förskolans läroplan, Lpfö 98 som är reviderad 2010, och den nya läroplanen för grundskolan förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr11, som blir gällande hösten 2011.

Lpfö 98, reviderad 2010

När jag i förskolans läroplan söker på begreppet lek/ leken får jag 13 träffar och 49 träffar på lära och lärande. Förekomsten av begreppen ser jag som en antydning till att lek kopplat till barns utveckling och lärande är något av det mest väsentliga i läroplanen för förskolan. Innehållet i följande citat tyder även på detta.

Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande ska prägla verksamheten i förskolan. I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem. Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter (Skolverket, 2010a:8).

Pedagogens roll i förhållande till barns lek och lärande blir framträdande när det handlar om ett avsiktligt användande av leken.

Lgr 11

I skolans värdegrund och uppdrag står det skrivet om lekens betydelse för barn i skolan speciellt för barn i de tidigare åldrarna. Leken är här förknippad med att barnen ska lära sig och erhålla nya kunskaper om något. Den är viktig som det står i läroplanen men får dock ett litet utrymme i förhållande till vad den får i förskolans läroplan. *”Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna ska tillägna sig kunskaper.”* (Skolverket, 2010: 6)

I läroplanen för grundskolan, Lgr11, söker jag på orden lek/leken. Jag får då två träffar på orden. Hur många gånger begreppen förekommer i läroplanen kan berätta något om vilken relevans och betydelse dessa begrepp kan ha i skolan. När jag söker på ordet lära och lärande i grundskolans läroplan får jag sammanlagt 24 träffar. Alltså förekommer begreppet lärande betydligt fler gånger än lekbegreppet. Det står bland annat följande om lärande: *”Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället.”* (Skolverket, 2010b: 9)

Begreppet lärande står ofta tillsammans med elevens utveckling.

Metod/Material

I detta avsnitt ger jag en beskrivning av mitt val av metod och vilken typ av material jag har använt mig av och hur det har inhämtats.

Datainsamlingsmetod

Som datainsamlingsmetod har jag valt att använda mig av en kvalitativ intervju i detta fall en samtals intervju. Tanken med den kvalitativa formen av metod var att barnen i sin tur skulle kunna uttrycka sina tankar kring deras egen lek och lärande. Jag hade antagligen inte fått samma levande bild framför mig om jag i stället hade valt en kvantitativ metod.

Mina frågeområden är förutbestämda men frågorna anpassas efter vem/vilka jag intervjuar. Efter instruktion från Johansson och Svedners text (2001). Jag har utgått från samma frågor till samtliga barn i förskolan men dessa frågor har inte alltid kommit i samma ordningsföljd. Frågorna till de intervjuade skolbarnen är av liknande art men där har det även tillkommit någon fråga. Det grundläggande med samtalsintervjuer är att samtalet hålls levande. Detta förutsätter korta intervjufrågor (Esaïasson, Gilljam, Oscarsson, Wägnerud 2007).

Syftet med intervjun är att barnen ska dela med sig av sina erfarenheter om deras egen lek och lärande. Det var därför betydelsefullt att jag som intervjuare verkligen visade mitt eget intresse för vad barnen har att säga. Barnen skulle känna sig trygga för att kunna dela med sig

av sina erfarenheter. Frågor som jag rörde mig kring kunde vara: Vad brukar du leka? Hur tänker du då? osv. För att få reda på hur barn ser på sin egen lek och sitt eget lärande behöver jag frågor som öppnade upp för längre svar.

Jag började samtalsintervjuerna med några inledningsfrågor så som; Vad heter ni? Hur gamla är ni? Därefter övergick samtalet till frågor som var av mer tematisk karaktär. (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wägnerud 2007) För att få igång ett intervjusamtal och med tanke på att jag inte kände förskolebarnen valde jag till en början att intervjua dem i mindre grupper. Eventuellt fick detta barnen att känna sig tryggare men jag är medveten om att detta kan ha påverkat de svar jag fick av de två barn jag intervjuade tillsammans. Vid de övriga intervjuerna valde jag att intervjua barnen var och en för sig. Utöver samtalsintervjuerna med barnen på förskolan var jag även med i verksamheten på förskolan under förmiddagen. Jag observerade då under en kort stund bland annat barn i kuddrummet på avdelningen i samband med en rundvandring med en av pedagogerna.

Samtalsfrågor

Jag har utgått från samma samtalsfrågor i skolan som i förskolan av den anledningen att jag ville kunna göra en jämförelse. Svaren i mina samtalsintervjuer kan även ha färgats av i vilken ordning frågorna ställdes. Med detta menar jag att en fråga om lek kan påverka svaret om följande fråga som handlar om lärande. Jag har tagit ut vissa frågor och svar från min samtalsintervju som jag ansåg vara mest relevanta för mitt syfte.

Beroende av barnens svar har dessa lett till olika följdfrågor, men jag har ändå i de flesta fall fått svar på samtliga frågor. Samtliga frågor finns presenterade i bilaga 1 och 2. Några gånger uppstod nya frågor som väcktes kring temat eller för att tydliggöra för barnet. Men alla frågor kretsade fortfarande kring lek och lärande. Många frågor snuddar vid varandra därför gör även svaren det. Frågorna utgår från följande ledmotiv:

- Barns reflektioner kring lek
- Barns reflektioner kring lärande
- Barns reflektioner kring skillnader mellan lek och lärande
- Kan du lära dig något när du leker?

Bearbetning av intervjumaterial

Jag har valt att transkribera samtliga intervjuer från början till slut då intervjuerna inte var allt för långa. Intervjumaterialet bestod av fyra intervjuer med förskolebarn på ca sju minuter vardera. Motsvarande material från intervjuer med barn i skolan bestod av sju intervjuer från fem till nio minuter vardera. Efter det gick jag noggrant igenom det transkriberade materialet för att sedan välja ut det jag såg som mest relevant i förhållande till mitt syfte. Det visade sig att många svar var relevanta. Detta kan bero på att mitt syfte omfattar mycket. Syftet med mitt examensarbete som tidigare nämnts är att ta reda på förskole- och skolbarns erfarenheter av lek och lärande. Det jag medvetet valde bort kunde vara beskrivningar av lekar som t ex. pantgömme, kurragömme, eller beskrivningar av hur ett barn gör när han sätter pärlor på en pärlplatta. Jag kategoriserade sedan resultaten under rubriker utifrån mina frågeställningar.

Forskningsetik

När det gäller forskning på barn så måste målsman ha gett ett skriftligt intyg på att de godkänner att deras barn medverkar i studien. Målsman ska när som helst kunna kontakta den som ansvarar för studien i tillfälle de väljer att dra sig ur. Då ska allt material där barnet medverkar tas bort ur studien (Johansson & Svedner, 2001). Data och användandet av den i studien ska vara konfidentiellt. Det ska inte gå att på något vis spåra vilka som deltar i

studien. Ett villkor för att kunna genomföra liknande som den jag har utfört är att alla involverade säkras anonymitet (Vetenskapsrådet, 2002). Jag har därför fingerat samtliga barns namn och förskolans namn och skolans namn. De som medverkar i studien som jag har utfört är medvetna om syftet då jag skickade ut ett brev till barnens målsman.

Urval

Skolan och klassen som jag har vänt mig till har varit min VFU- plats under två års tid, jag har därför en etablerad kontakt med barnen och läraren som har varit min handledare. Jag har intervjuat sju elever i skolår fyra som är mellan tio och elva år. Fyra av dem var flickor och tre var pojkar. Jag skickade ut brev via klassföreståndaren till samtliga 21 barns målsman. Jag fick svar från åtta varav sju svarade att det gick bra att intervjua deras barn. Jag valde skolår fyra eftersom jag som nämnt tidigare har haft min VFU i en fjärde klass och att jag känner barnen sen tidigare, men även för att jag såg det som en intressant ålder när det gäller att ta reda på mina forskningsfrågor. Jag tyckte det var viktigt att ha en jämförelsegrupp och därför valde jag att ha representanter från barn i skolan och förskolan.

Jag har även använt mig av en förskola som jag har fått tag på genom en privat kontakt. På förskolan intervjuade jag fem barn i åldrarna tre till sex år. Var av tre flickor och två pojkar. Personalen på förskolan valde ut 12 barn som de ansåg skulle kunna genomföra en intervju. Jag litade på personalen i denna fråga eftersom det är de som känner barnen. Av dessa tolv barn som förfrågades var det fem föräldrar som svarade och godkände att deras barn medverkade i min studie.

Barnen i skolan har en relativt lång erfarenhet av skola, men är fortfarande i en ålder där leken kan vara av stor betydelse. Syftet med att urvalet av representanter skiljer sig åt i ålder är att försöka få fram tydliga skillnader.

Tillförlitlighet

Enligt vetenskapsrådet (2002) är det viktigt att man tar upp tänkbara felkällor och sådant som kan ha haft en inverkan på studiens resultat. I min studie kan det att förskolebarnen hade svårt att förstå frågor som handlade om att lära ha påverkat mitt resultat. Även det att vissa barn fick följdfrågor från mig för att specificera en fråga, kan ha haft inflytande på vilka svar jag fick av barnen. Jag är medveten om att det inte går att generalisera något utifrån mitt urval, nämligen sju barn i skolan och fem barn i förskolan. Om man ska se till studiens tillförlitlighet går det inte att dra några allmängiltiga slutsatser utifrån intervjuer på sammanlagt tolv barn för att säga något om barn i samma åldrar. Jag som person kan även ha inverkat på vilka svar jag fick i samtalen med barnen, vilket jag resonerar vidare kring i metoddiskussionen (s.25).

Tillvägagångssätt

Min metod utgår från litteraturstudier som jag har förenat med empiriskt material från samtalsintervjuundersökning med barn i förskola, tre till sex år, och barn i skolår fyra, tio till elva år. Efter en förfrågan i skola och förskola valde jag att skicka ut information till barnens föräldrar om mitt syfte med intervjuundersökningarna via lärare och förskolepersonal. Jag inväntade därefter svar från föräldrarnas godkännande, och startade mina intervjuer då förskolan och skolan hade fått in dessa. När jag påbörjade intervjuerna var jag noga med att informera alla barn om att intervjun spelas in på en digitaldiktafon som jag hade med mig, jag berättade även att ingen annan än jag skulle lyssna på det inspelade. Jag informerade även barnen om vad intervjun skulle handla om. När jag intervjuade barnen i förskolan hade jag tillgång till personalens kontor, där samtalsintervjuerna genomfördes. I skolan fick vi sitta i en avskild del av en korridor utanför barnens klassrum.

Jag hade en idé om att barnen skulle få vara två eller fler barn när jag intervjuade dem för att de skulle känna sig tryggare i och med att jag inte hade träffat dem förut. I kvalitativa intervjuer kan detta ses som en nackdel att jag som intervjuare inte har träffat barnen innan, då jag inte är insatt i barnens intressen etc. Jag prövade den här idén först, men insåg att samtalet

färgades av detta. Men jag vet inte vad utfallet skulle ha varit om jag tog dem var för sig. Det var även svårare för mig att försöka få med båda i samtalet hela tiden. Efter detta valde jag att intervjua barnen en och en och personalen på förskolan tyckte att detta var en bra idé. De ansåg att barnen som skulle medverka i intervjun var relativt trygga i sig själva och ofta vågar prata. Jag är medveten om att det är en fördel att man har träffat de som ska intervjuas, jag valde därför att vara med en förmiddag på förskolan för att barnen skulle ha sett mig innan och att jag kanske hade hunnit prata lite med dem innan intervjuerna genomfördes. Det märktes på barnen att personalen på förskolan hade informerat barnen om att jag skulle vara där.

Resultat och Analys

I resultatdelen/analysdelen kopplar jag barnens utsagor med teori kring lek och lärande. Jag har alltså valt att slå ihop analys och resultatdelen.

Under samtalsintervjun gick det att lära och leka ofta in i varandra. Även om det står lärande i rubriken kan den även innefatta det att leka. Jag vill bara påpeka att där det förekommer lek kan det förekomma ett lärande och omvänt eftersom det tycks hänga ihop.

Förskolebarns reflektioner kring lek

Barnen i förskolan hade vissa svårigheter med att förstå frågorna som handlade om lärande. Detta kan vara intressant i förhållande till att ordet lärande förekommer så pass många gånger som det gör i Lpfö, reviderad 2010. Lekbegreppet hade förskolebarnen dock inga svårigheter med. Lärande var oftast förknippat med fysiska aktiviteter och i vissa fall var det svårt att skilja lärande från lek. Under intervjun/samtalet insåg jag att barnen tog upp flera olika typer av lek. Det jag vill inleda med är ett stycke av intervjun som handlar om den så kallade fantasileken. Det som var gemensamt för barn som berättade om denna typ av lek var att de var väldigt koncentrerade när de berättade. Det var som om att de fick försöka uppleva sin lek igen i tanken för att kunna berätta om den. De hade fokus inåt. Olofsson (2003) skriver om att hon upplever att barn i leken riktar sin blick nedåt, att barnet fokuserar och att det är de inre bilderna som styr. Detta är något som även verkar uppträda när barnen berättar om sin lek. Men jag vill här tillägga att de inre minnesbilder som Melissa fyra år tar upp kan vara baserade på hennes erfarenheter. Enligt ett sociokulturellt perspektiv är det i dessa erfarenheter som leken startar och alltså inte inom henne själv som Olofsson (2003) anser.

Melissa beskriver följande lek i kuddrummet:

– Vad lekte du nu innan du kom in hit?

– Jag lekte i kuddis och vi lekte apa och så bråkade vi och sedan hade vi en ap-bäbis. Sedan ramla hon hela tiden. och sen tog de onda våran bäbis, å sedan bråkade alla. De onda bråkade med aporna, det var två apor, och så tog vi dem så här många dagar. (håller upp sex fingrar)

– Sex dagar, vad spännande, hur tänkte du då?

– Att vi räddade dem och sedan hade han brutit armen och sen hade han dött. Så då ringde vi ambulansen.

– Oj vad spännande, ringde du ambulansen då?

– Nej! Det var någon annan.

Det jag lade märke till var att de barnen som berättade om denna typ av fantasilek ingående blev nästan lite trötta efteråt som om all denna fokusering och ivriga berättande var energikrävande. Det jag även tänker på när jag hör barnen berätta om sina lekar är deras

fantasi och förmåga att leva sig in i leken. I leken som Melissa berättar för mig om borde det vara så att hon vet vad en ambulans och en apa är. Hon har lärt sig att man ringer till ambulansen om någon har skadat sig eller som hon uttrycker det att ap-bäbisen dog. Detta kan hänga ihop med att barn bearbetar sina upplevda erfarenheter när de leker. Vygotskij (1995) uttrycker denna bearbetningsprocess utifrån att hjärnan bearbetar upplevda intryck. Barn lär i samband med andra barn och detta äger rum i leken.

Vänskapens betydelse i förhållande till lek

Det här med vänskap dyker upp lite här och där när vi samtalar om lek. Det är både pojkar och flickor i studien som kommer in på vänskap när vi samtalar om lek. Jag har inte ställt några specifika intervjufrågor om vänskap, men det verkar som det är ett ämne som är relevant och inte går att undvika när det handlar om en studie på barns sin egen lek och lärande. Melissa fyra år kommer in på vänskap i en del av samtalet. Mina tankar kretsade till en början kring varför hon inte svarade på en viss fråga, men så här i efterhand så förstår jag att detta har varit en väldigt stor del av hennes syn på lek och trivsel och kanske trygghet i förskolan. Det kan även vara så att hon svarar att hon lär sig något kring det sociala samspelet på förskolan genom vänskap och lek. Jag blir än en gång påmind om vilka svårigheter det kan vara att intervjua barn och att det är min uppgift att ta barnens perspektiv i samtalet. Jag låter självklart Melissa, fyra år, berätta om leken vid gungorna, men det är först efteråt som jag verkligen ser betydelsen i det hon har sagt

– **Vad brukar du lära dig när du leker?**

– Lång Tystnad...

– **Kan du lära dig något när du leker?**

– Nickar

– **Spännande hur tänker du då?**

– Ää, suck... Att jag tycker att i början när jag går till Ankaret då tycker jag det är lite tråkigt.

– **Ja ha**

– Om jag kommer precis, och sen blir det roligt tycker jag.

– **Vad är det som gör att det blir så roligt sen?**

– För att vi ska gå ut å gunga och sånt.

– **Ja ha**

– När Saga kommer då får Lovisa och jag bara gunga en liten stund. Och det vill inte jag.

– **Hur tänker du då?**

– Saga vill gunga med Lovisa. Hon säger; Nu e det min tur. Och sen fick jag gungan på hakan.

– **Vad hände sen?**

– För att en dag då skulle jag vara hemma...

– Lång tystnad...Lovisa lekte med mig ute ibland och sen gungade jag.

Den här biten av samtalsintervjun handlar som jag tolkar det om vänskap, konflikter och vad som verkligen betyder något för Melissa på förskolan. Melissa fyra år svarar på mina frågor

kring lärande i leken, svaren hon ger handlar om svårigheter med att leka tre. I det här fallet verkar det vara tre flickor som har svårt att leka tillsammans. Barnen är ute och leker i det här fallet är de ute på förskolans innergård där det finns gungor. Melissa svarar som jag tolkar det på att man kan lära sig något om det sociala samspelet, om lekens regler och kanske hur det är när man inte får vara med. Hon vill helst gunga länge med sin kompis Lovisa, men en tredje flicka som också vill vara med gör så att Melissa inte kan gunga med henne längre. Något händer, men det är svårt att säga om det är bråket som gör att Melissa får gungan på hakan. Melissa säger att hon är hemma en dag från förskolan, kan vara för att hon verkligen inte vill gå dit, kan även vara så att hon är hemma och bästa kompiserna Lovisa fyra år börjar leka med Saga fyra år istället.

Som nämnts tidigare handlar vänskapsrelationer mellan barn ofta om vem som leker med vem. Barn är noga med att hålla andra barn som inte ingår i relationen, utanför. Barn i vänskapsrelationer kan även lära sig etik och kommunikation (Greve, 2007). Genom leken och konflikten kring vem som ska gunga med vem, handlar det även om den sociala interaktionen mellan barn och den kan vara avgörande för vad barn lär sig (Säljö, 2000).

Ett annat exempel från samtalet med Olivia fem år gör mig påmind om hur viktig vänskap är i samband med leken.

– Vad brukar du leka?

– Tystnad... Jag brukar leka mamma, pappa, barn i kuddrummet

– Jaha, vad spännande hur leker man det?

– Man kan vara hund och katt också, Man får välja...

– Hur många brukar leka då?

– De som vill får vara med, jag brukar leka med kompisarna

Olivia fem år berättar för mig vad hon leker och att det är fritt att välja vem man vill vara i leken. När jag ställer frågan om hur många barn som brukar leka får jag det intressanta svaret att alla får vara med men att hon brukar leka med kompisarna. Leken i detta fall är alltså något som hon gör tillsammans med sina vänner. Jag tolkar det som att hon vill påpeka att alla får vara med men om hon får välja så är det helst med vännerna som hon leker med. Barn verkar framför allt leka med sina vänner, där det finns en ömsesidig vänskapsrelation (Greve, 2007).

Det jag observerade på min förmiddag på Ankaret var att barnen var i olika mindre grupper i olika rum och lekte. Detta var organiserat av personalen som vid frukosten frågade barnen vad de ville göra efter frukosten. Vara i kuddrummet kunde då vara ett svar på den här frågan. Under förmiddagen som jag tillbringade på förskolan observerade jag bland annat kuddrummet en kortare stund då jag var på en rundvandring på förskolan med en av pedagogerna. ”Kuddis” som barnen kallar det var ett relativt rymligt rum med ett kuddberg i halva rummet. Barnen som lekte befann sig på golvet framför alla kuddar. Jag fick en känsla av att detta rum var ett viktigt rum för många barn på förskolan. Barnen brukade av personalen få frågan om vad de skulle göra efter maten, ett vanligt svar var enligt en av förskolelärarna att barnen sa att de skulle vara i ”kuddis”. Barnen sa alltså inte vad de skulle göra men enligt personalen så blev det som en självklarhet. Begreppet ”kuddis” stod för att leka med andra barn i kuddrummet. Eftersom personalen var medveten om detta behövde barnen inte säga, vad de skulle göra utan bara nämna rummets namn. Rummets betydelse kom även upp vid ett annat tillfälle under min samtalsintervju, när ett av barnen säger att de bara får vara där ibland. Enligt personalen delades tillgången till detta rum av den andra avdelningen på förskolan.

Tom fyra år får frågan om det är någon skillnad på att lära och leka och vi har innan samtalet kring hans eget lärande, då han även tar upp ett exempel på att han lär sig läsa barnens namn.

– Är det någon skillnad på att leka och lära?

– Någon skillnad på att leka..man kan kolla några namn å så kan man kolla vilka man vill leka med.

Det jag tolkar utifrån det här svaret är att Tom menar att han kan lära sig läsa barnens namn och sedan se vilka han vill leka med. Det kan handla om att lära sig läsa namnen på de barn på förskolan som han är kompis med eller vill vara kompis med. Svaret på frågan handlar mer om kompisar och begreppet leka kopplar han till de barn som han är eller vill bli kompis med. Sammanfattningsvis verkar begreppet lek vara något som hör ihop med begreppet vänskap. Namnen som han har intresse av att lära sig är de namnen på barnen som han vill leka med. Detta går att koppla till det Greve (2007) kommer fram till i sina studier att barnen som ingår i en vänskapsrelation är av speciellt intresse och inte går att ersätta med andra individer. Det kan även vara så att Tom anser att hans intresse för att lära sig något, i detta fall läsa, är kopplat till hans vänner på förskolan. Enligt Doverborg och Pramling Samuelsson (1999) är barnens genuina intresse en viktig utgångspunkt för barns lärande. Detta är något som är relevant inom utvecklingspedagogiken.

Kan man lära sig något tillsammans med andra barn och vuxna?

När jag nämner vuxna på förskolan menar jag all personal som arbetar där. Jag valde att använda mig av ordet vuxna istället för t ex. pedagoger eftersom jag tyckte att det kunde bli ett förtydligande av frågan, så att barnen skulle förstå dess innebörd. Jag märkte att genom att använda mig av ordet vuxna blev även andra vuxna så som föräldrar involverade. Men det var inget som jag tycker påverkar resultatet, utan snarare kan berika det. Enligt Säljö (2000) sker lärandet på så många plan och mellan olika människor, det är inget som är begränsat till förskolan eller skolan.

I en av intervjuerna när vi talar om lärande och om man kan lära sig något av vuxna får jag en föreställning av vad lärande kan innebära. Förskolebarnet Melissa en flicka på fyra år ger mig en förklaring. Hon säger att barnen försöker att duka och göra frukost med de, sen går de till köket själva och så hämtar dem lite mat. Melissa beskriver här att barnen på förskolan hjälper till med frukosten och som jag tolkar det menar hon att hon lär sig något i samspel med pedagogerna. Hon beskriver ett lärandetillfälle som ger en bild av hur det kan gå till när man lär sig något. I koppling till den sociokulturella teorin får vi här ett exempel på hur det går till när barn lär sig genom social interaktion tillsammans med andra i detta fall vuxna. (Säljö, 2000) Det kan möjligtvis vara en illustration av att barn lär av vuxna, i detta fall handlar det om pedagogerna på förskolan. Det kan också vara en fråga om att barn är nyfikna på vad vuxna gör och vill hjälpa till. Ett av barnen Felicia (tre och ett halvt år) svarar nej på frågan om man kan lära sig något av vuxna. Hon är det yngsta av barnen som intervjuades. Kanske var frågan för komplicerad för att kunna svara på. Jag skulle kanske frågat om man kan lära sig något av fröknarna eller nämnt personalens namn för att lägga frågan mer på barnens nivå och även vara mer personlig? Markus sex år svarar varken ja eller nej på frågan utan istället säger han att han kan något vuxet. Jag tolkar dock detta som om att han har lärt sig att skriva på datorn med hjälp av en vuxen, i detta fall kan det möjligtvis handla om att han har lärt sig i hemmet av en förälder och alltså inte i förskolan.

– Kan man lära sig något tillsammans med de vuxna på förskolan?

– Jag kan något vuxet. Jag kan skriva på datorn, jag skriver blubbl.

– Gör du det här?

– Nä på datorn hemma

Säljö (2000) tar även upp att lärande inte bara är en process som går att begränsa till skolan utan att den är pågående och är aktiv oberoende vart vi befinner oss. Lärandet sker ju även bland syskon och bland vänner, förälder- barn osv. Här märker jag att det möjligtvis är min fråga som är svårformulerad, begreppet vuxna omfattar alla vuxna och möjligtvis hade jag fått ett annat svar om jag hade sagt fröknarna eller deras namn. Det är något som jag kom på i efterhand, meningen med att använda begreppet vuxna var som sagt för att omfatta all personal på förskolan. Säljö (2000) tar upp begreppet medierande redskap. I detta fall kan vi se datorn som ett fysiskt redskap som redan är laddat av vår kultur. Å ena sidan kan vi se det som att Markus har tolkat att datorn är ett redskap som vuxna använder när de skriver. Denna uppfattning skulle även vara något som i så fall redan har funnits i vår kultur, det kan alltså vara en tolkning som sedan Markus tar över. Å andra sidan kan vi tolka att själva skrivandet är något vuxet och då skulle detta kunna tolkas som ett medierande redskap. Det att skriva är oavsett detta enligt Markus något vuxet som man kan göra på datorn. Jag tolkar det som Markus har fått lära sig att skriva på datorn i samspel med någon vuxen.

Melissa fyra år talar om sitt eget lärande i följande samtal. Detta är intressant då hon berättar att hon tar hjälp av vuxna när hon ska lära sig i detta tillfälle handlar det om en bakåt volt som hon säger.

– **Vad gör du när du lär dig?**

– Jag lär mig att stå på händerna. Och slå kullerbyttor.

– **Hur gör du då?**

– Jag kan inte göra bakåt-volt i alla fall. Då måste dom bara putta på mig.

– **Gör de andra barnen det då?**

– Nä, för Isak kan ju inte det heller. Men de vuxna kan det.

Melissa fyra år uttrycker att hon lär sig stå på händer och slå kullerbyttor. Hon säger även vad hon håller på att lära sig, det hon inte kan. När hon gör bakåt-volt tar hon hjälp av någon vuxen. Smidt (2010) beskriver Vygotskijs teori om den närmaste utvecklingszonen. Enligt min tolkning skulle det vara just där Melissa befinner sig just nu nämligen att hon håller på att lära sig något som hon inte kan bemästra själv utan behöver hjälp av en vuxen för att utvecklas. Denna typ av aktivitet är kopplat till lärande mer än någon annan form av lek hos förskolebarnen i min studie.

Det är tydligt att frågor som berör barnets lärande är svåra att besvara. Antingen svarade barnen i min studie att de inte lär sig något på förskolan eller så blev barnen bara tysta en längre stund. Jag tolkar detta som att det är svårt att svara på om man lär sig något och hur. Det kan även vara så att begreppet lära inte förekommer så frekvent i förskolan och därför något som är svårt att förklara. Skulle vara intressant att undersöka hur ofta ordet lära används i förskolan. Vissa barn kunde dock svara på frågan om vad de lär sig. Asplund Carlsson (2003) och Pramling Samuelsson har gjort studier kring vad barn säger om lärande. Det visade sig som jag tidigare nämnt att de yngsta barnen i studien, treåringarna hade svårt att besvara frågor kring lärande. Majoriteten av treåringarna i deras studie svarade inte alls. Nu innefattade mina samtalsintervjuer i förskolan tre till sexåringar och insåg att det även var äldre barn som hade svårigheter med lärandebegreppet.

I en annan samtalsintervju på förskolan handlar min fråga om lärande och i detta fall hur Tom fyra år ser på sitt eget lärande. Om barnen svarade ja på frågan om de lär sig något i förskolan så innefattade svaret alltid ett görande. Att lära sig något är alltså kopplat till aktiviteter som

man lär sig utföra antingen det handlar om att duka ett bord eller cykla. I min samtalsintervju finner jag även att när barnen pratar om sitt lärande är det oftast i samspel med barn eller vuxna som de lär sig något. Tom fyra år berättar om sitt lärande på förskolan.

– Jag lär mig att cykla. Det gör jag ute.

– **Är det någon som hjälper dig?**

– Näe

– **Cyklar du med någon kompis?**

– Mm, en kan sitta där bak, en kan sitta där fram.

Det Tom beskriver är att han cyklar tillsammans med de andra barnen på förskolan. Det är inte någon vuxen pedagog med, då jag menar att han borde ha nämnt det i så fall. I detta tillfälle kan det handla om att barnen lär tillsammans med andra barn och att de lär av varandra. Jag frågar om han cyklade tillsammans med andra barn och då tänkte jag i första hand på om det är flera andra barn som cyklar också. Men då får jag ett intressant svar att de cyklar tillsammans på samma cykel, en sitter där fram och en där bak. Enligt sociokulturell teori lär sig barn genom lek i samspel med andra människor. Lärandet sker inte bara mellan vuxna och barn utom också mellan barn. (Säljö, 2000) Toms svar går även att förstå utifrån Greves (2007) forskning om vänskap mellan små barn då jag tolkar det som att Tom lär sig cykla tillsammans med en kompis på förskolan. Sist men inte minst kan tilläggas att Tom fyra år kopplar sitt eget lärande till en fysisk aktivitet, något han gör. Pramling Samuelsson och Asplund Carlssons (2003: kap 9) studier kring barns förståelse kring sitt lärande visar att majoriteten av 276 barn som deltagit mellan tre och åtta år kopplar lärande till något som man gör, alltså en fysisk aktivitet.

Fyra av fem barn i min studie i förskolan svarade att man inte kan lära sig något av andra barn. Ett av barnen svarade inte alls utan var tyst. Jag tolkar detta som att barnen inte ser att de kan lära sig av andra barn. De ser inte på lärande på det sättet. Det kan även vara så att frågan är svår och att begreppet lära som nämnts förut inte används så mycket i förskolan. Frågan kan vara klurig för barnen att förstå, jag borde kanske ha utformat den på ett annorlunda sätt.

Skolbarns reflektioner kring lek

I det här stycket har jag utgått från frågor som: Brukar du leka i skolan? Vad leker du i skolan? När leker du? Vad är lek för dig? Är det någon skillnad på att leka och lära?

Sex av sju barn säger att de leker på rasten först och främst. Ett par barn nämner att de leker även då de har ”fritt” vilket betyder att barnen får välja vad de ska göra på lektionstid för deras lärare. Detta brukar förekomma vid ett par tillfällen i veckan och pedagogen är då inte involverad i barnens lek eller aktiviteter. Barnen brukar då måla, spela spel, leka med medhavda leksaker eller liknande. Ett kriterium är att barnen i början av lektionen måste berätta för sin lärare vad de har tänkt göra. Att ha fritt som det kallas brukar enligt mig och elevernas lärare fungera bra. Barnen vet vad som gäller och de älskar det att få kunna välja vad de själva ska göra under just den tiden. Under min tid i denna klass har frågan om när de ska få ha fritt dykt upp minst en gång om dagen. Det märks att alla barn värderar denna tid högt. Enligt Lillemyr (2002) är leken något som bottnar i barnens fria vilja. Att leka är även något som är förknippat med nöje. Utifrån Lillemyrs teorier kring lek är alltså barnets egen vilja att leka en viktig utgångspunkt för leken. Detta stämmer överens med att skolbarnen i min studie i första hand kopplar sin lek till något som sker under rasterna framför allt men även när de har ”fritt”. Det är inte någon lärare som styr leken i dessa sammanhang och på så sätt kan vi se att leken utgår från barnets lust att leka. Men å andra sidan kanske leken kan

vara styrd utifrån ett annat barn och fortfarande kallas lek, men det är inget som jag tänker gå närmare in på här.

Under samtalsintervjun när Matilda tio år får frågan om när hon leker svarar hon att hon leker när hon känner för det. När det är fint väder och så. Jag tolkar det som hon kopplar leken till något hon gör ute men att hon leker när hon känner för det är intressant i förhållande till att det är hon som bestämmer över när hon ska leka och det är hennes egen lust som påverkar om hon leker. Jag tolkar detta som att Matilda ser på leken som en frivillig och en fri aktivitet. Detta går som nämnt tidigare även att koppla till Lillemyrs (2002) lekteorier.

De flesta barn nämner att de spelar fotboll på rasten, andra populära lekar är tjuv och polis, jage, kurra gömma, att gunga, pantgömma med mera. Det som även kommer fram i svaren på om barnen leker är att de leker ibland på rasten men inte alltid. En elev svarade att han inte leker, han går mest runt och pratar med kompisarna på rasterna. Det är han inte ensam om att svara.

-Leker du i skolan?

-Vi brukar oftast gå runt för det mesta, ja ibland leker vi då. Nåt som nån annan leker, lite fotboll. (Josefin tio år)

Eftersom det är flera av barnen som svarar på liknande sätt tolkar jag detta som att eleverna i min studie inte leker kontinuerligt bara för att de har rast. Här skiljer eleverna alltså på vad som är lek och inte och det tyder jag som att de är väl medvetna om och när de deltar i en lek eller inte, det är något som de väljer själva. Josefin, tio år, säger att hon börjar leka det som några andra barn redan har påbörjat men att hon eller hon och hennes kompis träder in i deras lek. En av eleverna Anton tio år får frågan om han leker i skolan men han säger att han inte leker så ofta utan går mest runt och pratar. Det jag kan se i övergripande drag är att barnen skiljer på det att leka och det att gå runt och prata. Det är alltså enligt min tolkning deras särskiljning på vad som är lek och inte. I leken finns något mer än ett vanligt samtal mellan barn. Garvey (1990) tar upp leken i kontrast till vad som inte är lek. Skolbarnen i mina samtalsintervjuer skiljer det att leka från det att "gå runt och prata". Å ena sidan kan leken då ställas i motsats till det att föra en konversation med en kamrat. Å andra sidan kan det vara fel att säga att ett samtal är raka motsatsen till lek, då samtal oftast ingår i lek och något som hänger ihop. Detta kan även vara intressant i förhållande till att barnen har kunskap om vad lek är för något. De känner till gränserna mellan det som är lek och det som inte är det. Vilket skulle kunna kopplas till att de har en kunskap om vad lek är, de är alltså något som barnen har lärt sig. Pramling Samuelsson och Sheridan (2006) går närmare in på olika steg som handlar om barns lärande. I detta fall skulle steget att veta vad något innebär ligga nära barnens reflektioner då de kan urskilja vad som inte är lek. De vet vad gränserna är mellan lek och det som inte är lek. Med andra ord besitter de kunskap om lek.

Fia tio år är den enda eleven som nämner att hon leker något som jag tolkar det som fantasilek eller rollek.

- Leker du i skolan?

- Ibland på gungorna brukar jag och Stina, ja och Anna då, att vi åker ut på havet och så fiskar vi, vi åker till olika länder och så brukar vi leka att vi surfar också. Det är roligt och sedan brukar vi mest prata.

- Jaha, intressant...

- Vi brukar leka att vi åker till Thailand eller så. Så brukar vi gå av gungorna och köpa t ex. ett halsband eller nåt sånt och så brukar vi åka till nästa ställe.

Fia nämner här att hon och hennes kompis Stina brukar leka när de gungar. Jag råkar veta att hon och Stina är bästa vänner och att Anna brukar leka med dem, men att det inte alltid brukar fungera så bra när de ska leka alla tre. Jag vet att Anna kan ha svårt att leka och eventuellt tolka sociala regler och detta gör det svårt för henne. Läraren och barnens föräldrar har diskuterat att de får försöka leka alla tre ihop och försöka undvika större konflikter. Så därför tolkar jag det som att Fia nämner Annas namn för att inte utesluta henne. Även om det i första hand är Stina och Fia som brukar leka. Detta handlar om vänskap och betydelse av denna i leken. Det var även intressant att se att den så kallade fantasileken existerar även hos barn i tio års ålder även om detta var det enda exemplet på detta som kom fram i min samtalsintervju. Greve (2007) har kommit fram till i sina studier på barn i två-treårsåldern att konflikter verkade vara mer fredliga i vänskapsrelationer. I detta sammanhang finns det liknande tendenser hos de tre flickorna i tio-års åldern. Stina och Fia leker utan att större konflikter uppstår men när de ska leka alla tre uppstår dessa konflikter som i sin tur leder till lärarens och föräldrarnas påföljder.

Skolbarns reflektioner kring lärande

Det är en väldigt stor spridning på vad barnen svarade på frågan om de lär sig något i skolan. Vissa barn tyckte att frågan var konstig. Detta märktes på att de själva upprepade frågan som jag ställt eller att de såg väldigt konfunderade ut. Jag märkte även på svaren att en klar majoritet av skolbarnen i min studie svarade ja på den här frågan. En bakgrund till detta kan vara att lärandebegreppet enligt mig finns inbakat i begreppet skola. Som jag nämnt tidigare finns det utifrån det sociokulturella perspektivet ett begrepp som kallas mediering. Medierande redskap kan vara av fysisk och språklig karaktär och i detta fall vill jag hänvisa till språkets medierande roll när det gäller språkliga begrepp. Ordet skola kan med andra ord vara "laddat" med vissa associationer utifrån vår kultur och därav koppling till ordet lärande (Säljö, 2000). I fall det är så att ordet skola förknippas med det att lära är det inte särskilt konstigt att barnen svarar ja på frågan. Men detta behöver inte heller utesluta att de flesta barnen är medvetna om att de lär sig och vad de lär sig enligt mig.

Ett av barnen Emil tio år svarade dock att han inte brukade tänka på om han lär sig något. Jag tolkar detta svar som om att han inte brukar reflektera över sitt eget lärande. Det kanske inte är en självklarhet att alla barn tänker på vad de lär sig. Enligt mig verkar Emil inte ha så stort självförtroende och har ofta svårt att genomföra vissa saker som läraren ber honom om i skolan. Enligt Pramling Samuelsson och Sheridan (2006) finns det tre olika stadier när vi pratar om barns syn på sitt eget lärande som tidigare nämnts. Mot bakgrunden av dessa teorier kring barns syn på sitt eget lärande skulle vi kunna se på Emils svar, närmare bestämt att han inte brukar reflektera över sitt eget lärande. Med andra ord skulle Emil inte ha kommit till det tredje stadiet som nämligen handlar om det att förstå i samband med lärande. Vad som jag märker är dock att Emils svar inte möjligtvis grundar sig på att han inte kan reflektera kring sitt eget lärande utan kan ha andra orsaker. Emil säger nämligen i samtalsintervjun att han lär sig att bli bättre på fotboll ju mer han spelar. Detta att spela fotboll gör Emil tio år, främst utanför skoltid och har alltså inget att göra med skolan. Säljö (2000) påpekar att lärandet är en process som inte bara försiggår innanför skolans väggar utan något som sker också i många andra miljöer. Min fråga handlade om att lära sig något i skolan och kan därav ha begränsat Emils svar.

Josefin (elva år) reflekterar över sitt lärande och ger ett exempel på hur detta kan gå till.

– Lär du dig något i skolan?

– Ja, det är ju därför jag är här. Jag lär mig mest på genomgång när vi sitter i ring. För om hon (läraren) går igenom någonting. Om man inte kan det så får hon berätta lite mer så att man kan lära sig det.

Josefin är en flicka som enligt mig inte är rädd för att ställa frågor och hon nämner att hon lär sig när hon sitter i ringen tillsammans med de andra barnen i klassen och läraren. Barnen sitter ofta i ring när läraren håller i lektioner. De har haft samma lärare sedan de gick i första klass och alltid använt sig av samlingsringen som utgångspunkt. Barnen har egna platser i ringen som läraren har valt ut och det finns regler om vad som är tillåtet och inte i denna ring. När jag kommer ut till klassen en tidig morgon i april är det mörkt i klassrummet och tyst när jag går i korridoren, fast dörren till klassrummet står på vid gavel. Vad konstigt tänker jag, är de inte här? Men när jag kliver in i klassrummet ser jag hela klassen och läraren på sin plats i ringen. Jag hade glömt av hur fokuserade de flesta barnen verkligen oftast är när de samlas så här på morgonen. Jag tolkar det som om de är intresserade av vad läraren har att säga och vad de andra barnen har att berätta. Om jag ska återgå till det Josefin berättar så tolkar jag det som att hon kan lära sig genom att läraren och även de andra barnen tar upp saker, oftast genom handuppräknings. Om läraren har förklarat något brukar hon vanligtvis fråga om barnen har förstått, om inte innan så dyker det upp frågor hos barnen som läraren försöker besvara. Josefin menar att hon är i skolan för att lära sig saker. Utifrån ett sociokulturellt perspektiv kan samlingsringen vara en plats där lärande kan ske, då lärande handlar om samspelet mellan människor. I ringen utbyter barnen och läraren erfarenheter med varandra. Barn lär tillsammans med andra barn och vuxna och tolkar sin omgivning med hjälp av andra människor. (Säljö, 2000)

Matilda tio år svarar på samma fråga att hon kan lära sig ganska mycket i skolan t ex. kan hon lära sig att hålla sams och det gör hon med alla barn i klassen. Matilda fokuserar i sina svar kring det sociala samspelet i klassen och sociala normer som finns i klassen. Jag tolkar det som om hon lär sig att vara en god medmänniska och vän. Vad som är okej och inte, när det gäller hur man beter sig mot de andra klasskamraterna. Enligt Säljö (2000) resonemang kring det sociokulturella perspektivet, att människan formas utifrån det som omgivningen och kulturen godkänner kan Matildas yttranden vara av intresse. Hon säger med andra ord att hon lär sig vad som är okej i det sociala samspelet tillsammans med sina klasskamrater.

Fia tio år går istället in på allt hon lär sig i skolämnet matte. Jag frågar om hon lär sig något i skolan. Fia svarar då följande:

– Det är mycket, matte, multiplikationstabellen, division, plus, minus...

– **Hur gör du när du lär dig?**

– Jag försöker lyssna och jag koncentrerar mig, och ibland så måste läraren förklara lite mer för jag att jag ska kunna förstå.

Det är kanske inte en slump att Fia nämner att hon lär sig matte, deras lärare har nämligen den inriktningen på sin utbildning och det gör även att matematiken får ta stor plats. Det som är intressant är att även Josefin elva år nämner att läraren är där och förklarar när det är något som barnen inte förstår. Fia berättar att hennes lärare berättar lite mer, som jag tolkar det att hon kanske lägger till ytterligare information eller berättar det på ett annat sätt. Fia tio år och Josefin elva år berättar om hur deras lärare finns där och berättar och eventuellt tillför ytterligare information så att barnen ska förstå. Smidt (2010) tar upp Vygotskijs teori om lärande som sker genom den närmaste utvecklingszonen. Det rör sig om "träskeln" där barnet befinner sig just nu och den potentiella nivå som barnet kan uppnå tillsammans med en vuxen. Teorin om den närmaste utvecklingszonen kan möjligtvis gå att knyta an till barnens utsagor om hur det går till när de lär sig något i skolan. Detta i förhållande till om läraren känner till vad barnen befinner sig i sin utveckling och vad som kan hjälpa barnen att komma vidare i sitt eget lärande. Det att Fia tio år svarar att hon lyssnar och koncentrerar sig när hon lär sig. Detta går att jämföra med vad skolbarnen i Johansson och Pramling Samuelssons (2007) studie kopplade till begreppet lärande.

En annan elev som är inne på matematik när det handlar om vad han lär sig i skolan är Anton tio år.

– Om man kan lära sig någonting i skolan? Kan man ju. Ja, jag lär mig hur man ska leva vidare i livet. Som t ex. med matte om det står 50 % och så, då lär jag mig det i skolan och då blir jag inte helt lurad med priser och så. (Anton, tio år)

Det är en självklarhet att man lär sig i skolan, enligt Anton tio år. Anton menar enligt min tolkning att han lär sig hur han ska klara sig i livet. Han tar upp ett exempel på att det är bra att kunna procenträkning för att han inte ska bli lurad när han som konsument ska handla något. Jag tolkar det som om han ser kunskapen i skolan som nyttig för sin egen framtid. Utifrån ett utvecklingspedagogiskt perspektiv på lärande har Anton tio år förståelse för sitt lärande och ger ett exempel på detta. Pramling Samuelsson och Sheridan (2006) pratar om barn syn på sitt eget lärande i olika stadier och i detta fallet kan det handla om att Anton har förståelse för sitt eget lärande och därmed kan reflektera kring vad han lär sig.

Barnen fick även frågan om de kan lära sig något av vuxna. Jag ville här också som nämnt i föregående text som handlar om förskolebarn syn på lärande, använda mig av begreppet vuxna istället för enbart nämna lärarna i skolan. Samtliga barn i min studie svarade att de kan lära sig något av vuxna. Men det skilde sig i vilken utsträckning man kunde lära sig av vuxna i skolan. En pojke menade att det är ju de vuxna som lär mig. Medan ett annat barn ansåg att hon kan lära sig lite av vuxna i skolan men att hon lär sig bäst av kompisar. Ett tredje barn nämligen Fia, tio år, svarar på frågan på följande sätt:

– **Kan man lära sig någonting av vuxna?**

– Ja, det är nästan det jag gör. Skratt. Jag övar på det så får de förklara och så kanske de visar mig.

Jag tolkar Fias svar på frågan som om hon ser på sitt lärande utifrån att det är i samspel med någon vuxen person. Det kommer inte fram om det handlar om enbart lärarna på skolan, det kan likaväl innefatta t ex. föräldrar. Men det handlar om att lärande sker i ett samspel med en annan människa i det här fallet är det en vuxen.

I samtalsintervjun frågade jag även om barnen trodde att de kan lära sig av andra barn eller kompisar. Sex av sju barn svarade att de kunde lära sig av andra barn och en sa att han inte visste om han kunde det. Det är intressant att majoriteten av skolbarnen i min studie menar att de kan lära sig av andra barn, vad är de då de tror att de kan lära sig? Jo svaren blev allt från att lära sig engelska, lära sig nya lekar, till att lära sig dåliga saker.

– **Kan du lära dig något av andra barn eller kompisar?**

– Ja det tror jag, men man kan lära sig dåliga saker av sina kompisar också...skratt

Hon uppfattade ordet lära som något positivt och ville tillägga att det att lära kunde vara av negativ karaktär också. Säljö (2000) understryker att allt lärande inte är av positiv karaktär vilket ofta bortses ifrån i diskussionen kring barns lärande. Barnen i skolan ansåg att de kunde lära sig av andra barn eller kompisar, detta är något som Greve (2007) ser hos yngre barn.

Fia säger följande:

– **Kan man lära sig av andra barn?**

– Mm, jag har lärt mig av min kompis, så har jag lärt mig vissa engelska ord, för vi brukar jobba med engelska tillsammans och jag kan inte jättemycket engelska så då brukar hon säga vad det är och visa vad det betyder och då kommer jag ihåg det på proven sen.

Samtliga barn menade att de kunde lära sig något när de leker. Fast svaren varierade från att inte lära sig så mycket till att lära sig matte genom lek. Två av eleverna nämnde matteleken. En elev sade att man kan lära sig att bli bättre vänner genom lek. En sa att man kunde bli bättre på att räkna fortare. Ett annat svar var att han blev bättre på fotboll ju mer han spelar.

Vad säger skolbarn om skillnader på att leka och lära?

Barnen skiljer gärna på begreppen leka och lära men det kan ju vara på grund av att frågan innehåller ordet skillnader. Jag vet inte vad svaret skulle ha blivit om jag istället frågade om det finns några likheter i det att lära och leka. De flesta barnen vill i alla fall skilja på begreppen. När jag samtalar med barnen kring om de kan se några skillnader på det att leka och det att lära får jag svar som jag inte hade förväntat mig. Vad majoriteten av barnen sa om vad som är skillnad på lek och lärande är att lek är något roligt. Att lära sig däremot kan vara antingen tråkigt eller roligt. Maja tio år tar upp exemplet med mattelek och visar till att leka och lära hör ihop och kan ligga väldigt nära varandra på så sätt att man kan leka och lära samtidigt. Hon vill dock gärna skilja på leken som något som alltid är roligt men hon vill inte säga det samma om lärandet. Som tidigare nämnts är Lillemyrs (2002) teorier om lek förknippade med nöje, det är roligt att leka. Detta verkar stämma överens med vad skolbarnen förknippar med lek.

– Hm, ibland kan man ju lära medan man leker t ex. om man leker en mattelek eller något. Då lär man sig medan man leker. Skillnaden är nog mer att, man kan ha skoj när man lär sig också men när man leker har man ju roligt, men när man lär sig har man ju inte alltid roligt. Du fattar vad jag menar. Man kan ju sätta ihop det lära och leka och då blir det ju roligt, som till exempel en mattelek. (Maja, tio år)

Maja tio år säger att man kan ha skoj även när man lär sig men alltså inte alltid enligt henne. Begreppet lärande är alltså enligt barnen i min studie något som är roligt i alla lägen. Anton tio år menar också att lek är kopplat till ”roligheter”. Detta är intressant i förhållande till vad det står i läroplanen om lek och lärande. De flesta elever i min studie förknippade lekbegreppet med något roligt, man kan undra varför det inte står mer om lekens betydelse i skolans läroplan?

– Är det någon skillnad på att leka och lära?

– Ja, det är det ju, när man har genomgång och så då får man ju fram något annat. Men när man leker då får man fram roligheter. Allt är inte roligt att lära sig. Men historia är roligt för jag lär mig mycket om vad som händer i vår värld, vad som har förändrats och så. (Anton tio år)

Jag tolkar det som om att Anton menar att när han leker får han fram roligheter medan när man lär sig kan det vara roligt om det är något som är innanför ens egen intressesfär. Alltså när lärandet är mer fritt kanske mer som lekens form, friheten ligger i att han får lära efter eget intresse. Han tänker på lärandet även som en genomgång med läraren och klassen och då får man fram något annat än i leken som kopplas till det att ha kul. En annan elev säger att leka är mer fritt än att lära. Det är också något som jag tolkar som att lärandet ses som det styrda från läraren, det läraren vill att eleverna ska lära sig. En elev sa att det är skillnad på vad hon lär sig i skolan och vad hon lär sig utanför skolan, som t ex på handbollsträningen. Enligt mig betyder detta att läroprocessen kan vara tråkig eller rolig. Det kan även betyda att barnen i min studie tycker att vissa saker som eleven bör lära sig kan vara tråkiga, men det som de verkligen lär sig utgår från ett visst intresse för eleven. Säljö (2000) nämner att intresset spelar stor roll när det handlar om lärande tar form. Det som lärande som läraren tänker ska ta form hos barnet/eleven behöver inte för den saken skull göra det.

Skillnader på lek och lärande i förskola och skola

När det gäller skillnader på vad barn i förskola och barn i skolan har för erfarenhet av lek och lärande finns det många saker att ta hänsyn till. Jag försöker mig på ett jämförande men är väl medveten om att det inte går att generalisera utifrån en skolklass i år fyra, som representanter för vad skolbarn har för reflektioner kring lek och lärande.

Lek

Skolbarnen menar att lek är något som är kopplat till nöje. Lära är något som kan vara roligt ibland men inte alltid. Förskolebarnens syn på skillnader mellan det att leka och lära var en för svår fråga som jag tolkar det utifrån svaren jag fick. Vanligast var att jag inte fick något svar alls på frågan. Tom fyra år försöker svara på frågan och han menar att han kan lära sig namnen på de barn han vill leka med men skillnaden får han aldrig riktigt fram. Jag tolkar det som att frågan var för komplicerad för förskolebarnen. Tom är enligt min tolkning mer inne på att begreppen lära och leka kan överlappa varandra. Vilket i sig är intressant i förhållande till min studie.

Skolbarnen ser i först hand leken som en fysisk aktivitet som i första hand föregår utomhus på rasten. Till skillnad från barnen i förskolan som i första hand ser leken som något som handlar om en social och skapande aktivitet som sker både inne och ute. Majoriteten av barnen i förskolan talar om den så kallade fantasileken. I skolan var det endast ett av sju barn som nämnde en liknande form av lek i första hand. I skolan var det främst lekar som jage, pantgömme, kurragömme, fotboll med mera som barnen lekte. I förskolan var fantasileken den lek som verkade ta störst utrymme. Det jag däremot tolkar som en likhet är att samtliga barn oavsett ålder är väldigt koncentrerade och fokuserade i berättandet av sin fantasilek. I skolan fanns det även barn som sa att de inte leker så ofta. De ansåg att de mest gick runt och pratade med kompisar på rasterna. Detta kan tolkas som att leken börjar avta hos skolbarnen och att andra intressen tar över. Det var ingen större skillnad på vad flickorna och pojkarna sade om detta. Men om leken är förknippad med nöje hos de flesta barnen undrar jag varför den avtar. Jag tolkar det som att lek existerar hos både skolbarn och förskolebarn i min studie. Men det är olika typer av lekar som är intressanta för barnen. Som jag tolkar det kan detta bero på barnens ålder och vilka lekar som är populära i olika åldrar.

Likheter var också svårigheter med att leka tre flickor, exempel på detta både i skolan och i förskolan. Vänskap är av betydelse när det handlar om lek i skola och förskola. Skolbarnen hade lättare för att berätta om det finns skillnader på att lära och att leka, kan bero på att de har mer erfarenhet av båda begreppen.

Lärande

Frågan om barnen lär sig något i förskolan besvarades ofta med ett nej, vet inte eller tystnad. Detta är intressant i förhållande till att begreppet lära/lärande får 49 sökträffar vid min sökning i Lpfö 98, reviderad 2010. Här skiljer sig svaren från vad skolbarnen uttryckte. Majoriteten av skolbarnens svarade ja på frågan om de lär sig något i skolan och de flesta skolbarnen såg det som en självklarhet. Det var en konstig fråga tyckte några. På frågan vad de lär sig skilde sig svaren åt i skolan men majoriteten av barnen rabblade upp, matte, historia osv. En av sju elever nämnde att de lärde sig att hur man ska vara mot andra klasskamrater eller hur man ska vara socialt. Jag tolkar detta som att begreppet lära används ofta i skolan och mer sällan i förskolan. Där av kan svaren ha blivit som de blev på frågorna, men är medveten om att det finns andra förklaringar på utfallet. Jag tolkar resultaten som att i skolan är lärandet inte kopplat till en aktivitet på samma sätt som i förskolan. Flertalet av barnen i förskolan ansåg inte att de kunde lära sig av varandra. När jag ställde frågan om de kan lära sig av andra barn eller kompisar blev det tyst eller så fick jag ett annat svar, eller ett nej. I skolan ansåg sex av sju barn att de kunde lära sig av andra barn eller kompisar. Eftersom begreppet lära verkar vara mer känt för skolbarnen är det också lättare för dem att besvara denna fråga. Det kan även vara så att förskolebarnen inte ser på lärandet som något som sker

mellan barn. Frågan om barnen i förskolan lär sig något genererade ofta svar som handlade att de lärde sig utföra en aktivitet så som att göra kullerbyttor eller cykla. Skillnaden som jag tolkar det var att skolbarnen hade en mer abstrakt syn på vad de lärde sig i skolan. Skolbarnen lärde sig matte, historia eller förhållningssätt mot sina klasskompisar. Som jag tolkar det är det mer konkreta lärandet så som att lära sig att cykla i stort fokus i förskolan. Det att utföra en fysisk aktivitet är kopplat till lärandet hos förskolebarnen. Pramling Samuelsson och Sheridan (2006) tar upp barns syn på sitt eget lärande. Det första stadiet av tre i deras teori kring lärande handlar just om att barnen kopplar lärande till en fysisk aktivitet. Skolbarnen i år fyra har som det ser ut oftast vetskap och en förståelse för sitt eget lärande vilket enligt samma teori skulle innefatta det andra och tredje stadiet.

Slutsatser/Diskussion

Jag kommer här resonera kring barns syn på sin egen lek och sitt eget lärande utifrån resultat och tidigare forskning och teori. Förskolebarnen och skolbarnen finns nu representerade under samma stycke. Jag kommer även se på skillnader mellan erfarenheter av lek och lärande hos skolbarn respektive förskolebarn som har deltagit i min kvalitativa studie.

Syftet med mitt examensarbete var att ta reda på förskole- och skolbarns erfarenheter av lek och lärande. Detta har jag gjort genom att lyssna till vad barnen i förskola och skola hade att säga om sin lek och sitt lärande. Jag fick en rik och nyanserad bild över lek och lärande genom att ta del av barnens reflektioner. De svar som bestod av tystnad var högst intressanta då även dessa svar är betydelsefulla för resultatet. Lek och lärande är förenade i många sammanhang, det kan därför vara svårt att skilja på dessa begrepp när man fokuserar på barn i de tidigare åldrarna i skola och skola. Men genom att bearbeta begreppen var för sig kan man kanske komma närmare det gemensamma band som finns mellan lek och lärande.

Vad säger barn om sin egen lek?

Förskolebarnen hade oftast lätt för att berätta om sin egen lek. Det märktes att det var något som låg dem nära. I samtalen kring lek med förskolebarnen kunde jag se spår av lärande i leken, när de berättade om vad de leker och hur. Leken är viktig för både yngre och äldre barn. I förskolan och skolan vet alla barn vad lek handlar om. Något barn i skolan säger att han inte brukar leka utan mest gå runt på rasterna. Å ena sidan kan det vara så att andra intressen går före leken när barnen kommer upp i en viss ålder. Men å andra sidan är det fel att koppla lekandets övergång till andra aktiviteter till barnens ålder då detta kan ha så många andra innebörder. Frågan är om begreppet lek kan vara känsligt och kännas barnsligt när vi kommer upp till en viss ålder i skolan? Om det skulle vara så kan detta ha påverkat svaren i samtalsintervjun med skolbarnen som är i tio-elva års ålder.

Leken är frivillig

Något som förvånade mig var att leken sällan var något kopplat till förskolepersonal eller skolans lärare. Det kan vara så att barn i första hand kopplar leken till något som är frivilligt som de själva kan styra över. (Lillemyr, 2002) Vissa barn i skolan och i förskolan nämner leken i förhållande till en lärare eller vuxen men det är inte det första spontana svaret på vad lek är för dem. Detta kan även vara en konsekvens av att mina frågor riktar sig till barnet och är kopplat till deras egen lek. Förskolepersonalen eller andra vuxna så som föräldrar nämns vid tillfällen när det handlar om att lära. När det handlar om att lära är det aldrig kopplat till den så kallade fantasi eller låtsasleken. I skolan tas den pedagogstyrda leken upp om jag ställer frågan, leker ni något annat i skolan men aldrig som första svar på frågan om barnen leker. Jag tänker inte i denna uppsats gå in på den pedagogstyrda leken då detta inte var något som barnen i första hand associerade till lek varken i förskola eller i skola.

Erfarenheter och fantasi

När vi kommer till de fantasilekar som barnen leker väcks frågor kring barns erfarenheter och fantasi. Deras lekutsagor borde grunda sig på erfarenheter, hur skulle annars barnen kunna

komma på dessa saker. Jag funderar även på att när det är flera barn som leker fantasilekar tillsammans med andra barn, kan det vara så att de får ta del av varandras fantasi detta i sin tur ger barnen ny kunskap, men även ny fantasi. I vissa fall kan det ju vara så att ett barn bestämmer och har makten över leken, men om det är så att det är mer en ett barn som är med och förmedlar sin fantasi kan det bli ett utbyte av fantasi som i sin tur grundar sig på upplevda erfarenheter. Detta kan eventuellt leda till ny kunskap.

Leken i tid och rum

Barnen i förskolan hade en egen plats för lek, nämligen det så kallade kuddrummet. Det är tydligt att detta rum är viktigt för barnen i förskolan. I detta rum som till hälften består av kuddar och till hälften av ett öppet golv där som jag tidigare nämnt utspelar sig flertalet av barnens lekar i samspel med andra barn. "Kuddis" har enligt mig blivit ett begrepp som innefattar det att leka med andra barn. Om förskolebarnens lek kan kopplas till olika rum för lek så är i stället skolbarnens lek förknippad med ett visst tidsutrymme, nämligen rasten eller när barnen har "fritt". Både skolbarnen och förskolebarnen leker utomhus men skolbarnen förknippar i högsta grad leken till det som sker utomhus. Skulle skolbarnen leka mer om de hade rum för lek inomhus? Eller bör undervisningen föregå mer utomhus? Förskolebarnens lek kan också kopplas till en viss tid. Men detta tidsutrymme för lek både utomhus och inomhus är stort i förhållande till skolans.

Vänskapens betydelse för lek

Vänskap är associerad med att leka och den verkar vara av stor betydelse för barn i förskola och skola. Det jag ser i min studie är att barnen oavsett ålder föredrar att leka med sina kompisar. Alltså de barn som har ömsesidiga vänskapsband mellan varandra. Det är även här inom dessa vänskapsrelationer där de mest fredliga konflikterna förekommer. De konflikter som är av annan karaktär finner vi oftast utanför dessa vänskapsband enligt Greve (2007). I mina resultat finner jag även svårigheter med att leka tre och i dessa fall handlar det enbart om flickor. Det är något som visar sig i mina samtalsintervjuer i förskolan men också i skolan. När det handlar om att leka tre verkar det handla om tre barn varav två av dessa har ett vänskapsband medan den tredje flickan inte har det. Det ömsesidiga vänskapsbandet finns inte mellan tre barn samtidigt i alla fall. Greves (2007) forskning kring barn och vänskap baseras utifrån forskning på två- treåringar å ena sidan kan det vara svårt att dra paralleller till äldre barn. Men jag menar att den eventuellt kan säga något om äldre barns beteende när det gäller lek och vänskap. Speciellt i dessa fall när det handlar om flickors lek i triader.

Vad säger barn om sitt lärande?

Förskolebarnen i min studie har svårigheter med begreppet lärande utifrån min tolkning. Men lärandebegreppet är inte helt oförståeligt utan snarare av annan betydelse för förskolebarnen i min studie. Det handlar om att lära sig utföra aktiviteter. Det verkar vara dessa färdigheter som är av stor betydelse för barnen. Eftersom jag ser detta som gemensamt för samtliga förskolebarn i min studie och även i jämförelse med andra studier på lek och lärande så som Asplund Carlsson och Pramling Samuelssons (2003) studier kan det kanske vara så. Det som visade sig tydligt var att förskolebarnen i min studie hade svårt med begreppet lärande. Det visade sig genom att de flesta blev tysta eller svarade nej på frågan om de lär sig något i förskolan. Visserligen var det ett barn som kunde berätta om sitt lärande nämligen Tom fyra år. Det mest påfallande var att förskolebarnen hade svårt att svara på frågor som var kopplat till lärande även om vissa barn kunde det. Frågan om man kan lära sig av andra barn/kompisar var enligt min tolkning än svårare för förskolebarnen att besvara. Skolbarnen kunde lättare reflektera kring erfarenheter som handlade kring lärande i allmänhet men i synnerhet om deras eget lärande.

I Lpfö 98, reviderad 2010, finns lärandebegreppet nämnt vid 49 tillfällen det var därför extra intressant att förskolebarnen själva hade svårt med begreppet lära/lärande. Förskolepersonalen är utifrån bland annat läroplanen väl medveten om barns lärande, men frågan är om barnen får

höra lärandebegreppet av dem i samband med att barnen har lärt sig något eller ska försöka lära sig något. Majoriteten av skolbarnen däremot tyckte svaret på frågan om de lär sig något i skolan var ett självklart ja. Detta kan som jag antytt betyda att lärandebegreppet tillhör barnen i skolan. I kontrast till förskolan där lärandebegreppet verkar tillhöra förskollärarna och inte barnen. De äldre barnen i min undersökning har en mer utvecklad bild av lärande än de yngre barnen. Från att lärande är något som handlar om en aktivitet till något mer teoretiskt som sker i skolan framför allt.

Majoriteten av förskolebarnen svarade inte på min fråga om man kan lära tillsammans med andra barn. Jag tolkade detta som att min fråga var för svår och återigen att lärandebegreppet är lite krångligt för de flesta av barnen i förskolan. Det kan å ena sidan vara så att de har en annan syn på lärande, att de inte ser på lärandet är något som sker mellan barn. Men när allt kommer omkring tror jag det handlar om att frågan och sammanhanget är för svår att förstå. Majoriteten av skolbarnen ansåg dock att de kunde lära sig av andra barn/kompisar. Ett exempel på detta är Fia tio år som nämner att hon kan lära sig engelska med hjälp av en kamrat som hon brukar arbeta tillsammans med som kan mer engelska än vad hon själv kan, som hon uttrycker det. Barnens svar, att de tycker att de kan lära sig av andra barn/kompisar stämmer bra överens med det sociokulturella perspektivet där lärande sker mellan människor i samspel (Säljö, 2000).

Förskolebarnen får frågan om de tror att man kan lära sig något tillsammans med vuxna på förskolan. Majoriteten av barnen svarar ja på denna fråga och ger mig exempel på vad de själva lär sig. Det dyker även upp att vuxna, antingen det är förskolelärare, annan personal eller föräldrar hjälper barnen i deras lärande på olika sätt. Melissa säger att hon får hjälp av vuxna när hon ska göra bakåt- volt eftersom hon inte klarar det själv än. De vuxna måste putta på henne om hon ska klara det förklarar hon. Vygotskijs teori om den närmaste utvecklingszonen kan ge en förklaring till hur lärandet går till utifrån när Melissa fyra år får hjälp från en vuxen person, för att bemästra något. (Smidt, 2010) I detta fall fungerar den vuxne som en hjälpende hand som kan vägleda barnet till en ytterligare nivå i lärandet. Samlingsringen är något som kommer upp i samtal med skolbarnen. Utifrån ett sociokulturellt perspektiv kan denna ring vara en plats där lärande kan ske, då lärande handlar om samspelet mellan människor. Jag tolkar det som att ringen är ett rum där utbyte av erfarenheter sker. Barn lär bland annat genom att tolka sin omgivning med hjälp av andra människor (Säljö, 2000). Sammanfattningsvis verkar resultatet i min studie visa att barn anser att man lär tillsammans med andra människor barn som vuxna.

Lek är roligt, att lära kan vara roligt

I samband med samtalsintervjuerna med barnen i skolan när jag tar upp frågan om det är någon skillnad på att lära och leka får jag svar som jag inte riktigt hade förväntat mig. Alla barn i skolan kopplade begreppet leka till något som har med nöje att göra eller "roligheter" som ett barn uttryckte det. Det att lära kan vara roligt enligt barnen men kan även vara tråkigt. Enligt utvecklingspedagogiken är det viktigt att barnen känner att de som de ska lära sig är meningsfullt för dem (Johansson & Pramling Samuelsson, 2007). Jag tolkar barnen svar utifrån att när lärandet är något påtvingat är det inte roligt, men om lärandet är sammanfogat med något som känns meningsfullt kan det vara roligt.

Om vi istället ersätter ordet roligt med intressant. Alltså för att man ska lära sig något bör det vara intressant eller som Johansson och Pramling Samuelsson antyder meningsfullt och relevant. Detta kan pedagoger genom att lyssna på barn, och försöka ta barnens perspektiv. Ta in vad barnen har att säga, vad vill de lära sig, vilka intressen har de osv. Detta går att jämföra med vad Doverborg och Pramling Samuelsson (1999) tar upp i tidigare texter om vad det utvecklingspedagogiska perspektivet säger om barns lärande.

Skillnader på lek och lärande i förskola och skola

Den stora skillnaden är att begreppen lära/lärande är svåra att förstå för barnen i förskolan. Skolbarnen i en fjärde klass var mer eller mindre väl förtrogna med lärandebegreppet. Lärandet i förskolan var i första hand kopplat till någon fysisk aktivitet medan lärandet i skolan mer var kopplat till teoretiska ämnen eller hur man ska vara en bra medmänniska. Leken i skolan var i första hand förpassad till rasten eller då barnen hade "fritt". I förskolan fanns det både rum och tid för lek. Skolbarnen i min studie kopplade leken till något som är roligt. Förskolebarnen däremot nämnde inte nöjesaspekten på lek. Leken verkade mer vara en självklar del av deras vardag i förskolan.

Förslag på fortsatt forskning

I min studie är det just flickor som har svårigheter i att leka tre eller visar att de har svårigheter att leka tre. Exempel på fortsatt forskning skulle kunna vara lekens och vänskapens betydelse utifrån ett genusperspektiv. Det hade även varit intressant att undersöka och jämföra olika förskolors syn på lek och lärande. Vad säger förskollärarna om lek och lärande? Ytterligare något som är intressant att studera är barn som har svårt för att leka, och om det ger några konsekvenser.

Metoddiskussion

Den kvalitativa metoden som jag har valt att använda mig av har både sina för och nackdelar. Jag är medveten om att mina resultat utifrån min samtalsintervju å ena sidan kan vara färgade av vem jag som samtalsledare är. Att jag är kvinna, har en viss ålder, kommer från en viss bakgrund etc. men det är svårt att säga om detta har påverkat min studie samtidigt som det heller inte går att utesluta. Men å andra sidan tror jag inte att jag hade fått lika innehållsrika reflektioner kring barns egen lek och deras eget lärande om jag hade valt att göra en kvantitativ studie i form av till exempel ett frågeformulär. Det som också kan ha påverkat studien är att jag har en tidigare relation med barnen i skolan. Förskolebarnen var det första gången jag träffade, men hade som sagt varit med i verksamheten under en halv dag.

Relevans för läraryrket

Leken och lärandet är begrepp som är av stor relevans för läraryrket. I förhållande till mina resultat väcks en tanke om betydelsen i att synliggöra barns lärande genom olika former av dokumentation för barnens skull. Både på individ och på gruppnivå. Barnen bör bli medvetna om sitt eget lärande och utveckling. Det att lära sig något blir mer konkret för barnen om de kan koppla till sitt eget lärande och inte bara lärande i allmänhet. Dokumentation bör därför användas som ett redskap för att synliggöra barnets lärande. Pedagogens uppgift blir därför bland annat att dokumentera. Barnens självförtroende kan på så sätt utvecklas och trygghet i sig själva kan uppstå om barnen vet var de har lärt och kan, att de får syn på sin utveckling. Ett metakognitivt sätt, att se sitt lärande utifrån är här av betydelse. Dokumentation är inte bara betydelsefull för föräldrarnas inblick i skola och förskola. Det kan vara pedagogens roll att tydliggöra för barnen vad de lär sig, detta kanske ses som viktigare i förskolan eftersom fokus på lärandet inte är lika tydligt i förskolan, men dokumentation i skolan är minst lika viktig i skolan då det inte är självklart att barnen får syn på sitt eget lärande utan de behöver hjälp att få syn på detta. Bara för att lärandet verkar vara i mer fokus i skolan behöver inte detta betyda att barnen vet vad de har lärt sig. Jag anser att barnens eget lärande behöver få komma i fokus, det är viktigt att barn i förskola och skola får syn på det egna lärandet.

Barnen i skolan i de tidigare åldrarna kanske behöver rum för lek på deras egna premisser. Detta handlar om hur vi väljer att utforma våra klassrum. Ska leken få ta plats i klassrummet eller ska den förpassas till en utomhusaktivitet? Det vi som lärare kan göra är att skapa rum för lek i skolan, vi kan tillhandahålla miljöer som öppnar upp för lek. Jag anser att det är upp till läraren eller lärarlag i skolan att öppna upp och få syn på vilka möjligheter leken kan erbjuda lärandet. I Lgr 11 (Skolverket, 2010b) får leken inte stort utrymme och det är svårt att svara på varför det ser ut så, men det lilla som står är kopplat till lärande och bör vara viktigt för de flesta som är eller ska bli lärare i de tidigare åldrarna.

Källförteckning

Tryckta källor

- Asplund Carlsson, M. & Pramling Samuelsson, I. (2003) *Det lekande lärande barnet- I en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber.
- Doverborg, E. & Pramling Samuelsson, I. (1999) *Förskolebarn i matematikens värld*. Stockholm: Liber
- Garvey, C. (1990). *Play*. (Enlarged ed.) Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Gilljam, M, Esaiasson, P. & Oscarsson, H.(2007). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Lund. Studentlitteratur.
- Greve, A. (2007). *Vennskap mellan små barn i barnehagen*. Diss. Oslo : Univ., 2007. Oslo.
- Hundeide, K. (2006). *Sociokulturella ramar för barns utveckling: barns livsvärldar*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, B & Svedner, P.O (2001) *Examensarbetet i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsförlaget.
- Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (2007). *"Att lära är nästan som att leka": lek och lärande i förskola och skola*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Lillemyr, O.F. (2002). *Lek - upplevelse - lärande i förskola och skola*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Olofsson, B. (2003). *I lekens värld*. (2. uppl.) Stockholm: Liber.
- Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (2006). *Lärandets grogrund: perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket. (2010a). *Läroplan för förskolan. Lpfö 98. Reviderad 2010*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2010b). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. Lgr11*. Stockholm: Fritzes.
- Smidt, S. (2010) *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, R (2000) *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Vygotskij, L.S. (1981). *Psykologi och dialektik: [en antologi]*. Stockholm: Norstedt.
- Vygotskij, L. S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.

Internetkällor

<http://www.barnombudsmannen.se/Adfinity.aspx?pageid=7864>

2011- 05-09, kl 13:38

Övriga källor

Samtal med barn i förskola och skola

Bilagor

Bilaga 1

Samtalsfrågor skolbarn

Leker du i skolan?

Vad leker du i skolan?

Hur leker man det?

När leker du?

Kan man lära sig något i skolan? Hur tänker du då?

Kan man lära genom att leka?

Lär du dig något när du leker? Hur tänker du?

Hur gör du när du lär dig?

Vad gör du när du lär dig?

Kan man lära sig av andra barn/kompisar?

Kan man lära sig av vuxna?

Finns det någon skillnad på att leka och lära? (Johansson & Pramling Samuelsson, 2007: 245)

Bilaga 2

Samtalsfrågor förskolebarn

Leker du på förskolan?

Vad leker du på förskolan?

Hur leker man det?

När leker du?

Vad lekte du nu innan du kom in hit?

Kan man lära sig något i förskolan? Hur tänker du då?

Kan man lära genom att leka?

Lär du dig något när du leker? Hur tänker du?

Hur många brukar leka?

Vad brukar du lära dig när du leker?

Vad gör du när du lär dig?

Kan man lära sig av andra barn/kompisar?

Kan man lära sig av vuxna?

Finns det någon skillnad på att leka och lära? (Johansson & Pramling Samuelsson , 2007: 247)